

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН**CHILDREN'S RIGHTS PROTECTION AND ENERGY SECURITY: INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTING THE UN SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS**

Метою статті є аналіз міжнародно-правових стандартів захисту прав дитини у їх взаємозв'язку із забезпеченням енергетичної безпеки в контексті реалізації Цілей сталого розвитку ООН. Стаття присвячена комплексному дослідженню взаємозв'язку між захистом прав дитини та забезпеченням енергетичної безпеки крізь призму міжнародно-правових стандартів і Цілей сталого розвитку ООН. Актуальність теми зумовлена необхідністю формування цілісного підходу до реалізації прав дитини в умовах енергетичної кризи, спричиненої військовою агресією та глобальними кліматичними викликами. У роботі проаналізовано правову базу захисту прав дитини на міжнародному рівні, зокрема Конвенцію ООН про права дитини, Європейську конвенцію з прав людини та відповідне законодавство України. Досліджено механізми забезпечення енергетичної безпеки як передумови реалізації права дитини на належний рівень життя, здоров'я та освіти. Особливу увагу приділено аналізу впливу енергетичної бідності на дитяче населення та правовим інструментам її подолання відповідно до Директиви ЄС 2019/944 про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії. Розглянуто практику Європейського суду з прав людини та Комітету ООН з прав дитини щодо захисту прав дітей в контексті екологічної та енергетичної безпеки. Проаналізовано Загальний коментар № 26 Комітету ООН з прав дитини щодо прав дитини та доквілля з акцентом на кліматичні зміни. Обґрунтовано необхідність визнання сімей з дітьми окремою категорією вразливих споживачів енергії. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства, зокрема внесення змін до законів України «Про ринок електричної енергії» та «Про ринок природного газу», а також Закону України «Про охорону дитинства» в частині закріплення доступу до енергії як складової права дитини на гідні умови проживання. Наукова новизна дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні концепції інтеграції принципу найкращих інтересів дитини в енергетичну політику держави як необхідної умови виконання міжнародних зобов'язань України у сфері захисту прав дитини та досягнення Цілей сталого розвитку.

Ключові слова: права дитини, найкращі інтереси дитини, права людини, енергетична безпека, енергетика, екологічна безпека, довкілля, сталий розвиток, підзаконні акти, охорона навколишнього природного середовища, міжнародне право.

The purpose of the article is to analyze international legal standards for the protection of children's rights in their relationship with ensuring energy security in the context of implementing the UN Sustainable Development Goals. This article provides a

© КУРИЛО І.В. – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблем публічного права (Науково-дослідний інститут публічного права) <https://orcid.org/0000-0001-7018-3883>

© ГОЛОВІЙ Л.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративно-го та фінансового права (Національний університет біоресурсів і природокористування України) <https://orcid.org/0000-0002-5537-0944>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

comprehensive study of the link between child rights protection and energy security through the lens of international legal standards and the UN Sustainable Development Goals. The relevance of the topic stems from the need for a holistic approach to child rights amidst energy crises caused by military aggression and global climate challenges. The paper analyzes the international legal framework for child protection, including the UN Convention on the Rights of the Child, the European Convention on Human Rights, and relevant Ukrainian legislation. It explores energy security mechanisms as a prerequisite for fulfilling a child's right to an adequate standard of living, health, and education. Particular attention is paid to the impact of energy poverty on children and the legal instruments to address it under EU Directive 2019/944 on common rules for the internal market for electricity. The study examines the case law of the European Court of Human Rights and the UN Committee on the Rights of the Child regarding child protection in the context of environmental and energy security. It also analyzes General Comment No. 26 (2023) of the UN Committee on the Rights of the Child, on children's rights and the environment with a special focus on climate change. The author argues for the necessity of recognizing families with children as a distinct category of vulnerable energy consumers. The article proposes improvements to national legislation, specifically suggesting amendments to the Laws of Ukraine «On the Electricity Market,» «On the Natural Gas Market,» and «On the Protection of Childhood» to establish access to energy as a core component of a child's right to decent living conditions. The scientific novelty lies in the theoretical substantiation of integrating the «best interests of the child» principle into state energy policy as a vital condition for meeting Ukraine's international obligations and achieving the Sustainable Development Goals.

Key words: *children's rights, best interests of the child, human rights, energy security, energy sector, environmental safety, environment, sustainable development, care/guardianship, environmental protection, international law.*

Вступ. Сучасний етап розвитку міжнародного права характеризується посиленням уваги до комплексного забезпечення прав людини, зокрема прав найбільш вразливих категорій населення – дітей. Водночас глобальні енергетичні виклики, кліматичні зміни та збройні конфлікти створюють нові загрози для реалізації фундаментальних прав дитини, передбачених міжнародними договорами. Україна, перебуваючи в умовах повномасштабної військової агресії з боку Російської Федерації, зіткнулася з беспрецедентними викликами у сфері енергетичної безпеки, що безпосередньо впливає на забезпечення прав дітей на життя, здоров'я, належний рівень життя та освіти.

Актуальність обраної теми зумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, систематичні атаки на енергетичну інфраструктуру України призвели до масштабних відключень електроенергії та теплопостачання, що особливо негативно позначається на дитячому населенні. За даними ЮНІСЕФ на грудень 2025 року, понад 1,9 мільйона дітей в Україні постраждали, в тому числі від енергетичної кризи. Відключення електроенергії від 12 до 18 годин на добу спричинило порушення прав дітей, в тому числі їх прав на охорону здоров'я, освіту та належні житлові умови [1, с. 1]. По-друге, на глобальному рівні зростає усвідомлення взаємозв'язку між енергетичною безпекою та правами дитини, що знайшло відображення у Цілях сталого розвитку ООН (далі – ЦСР), зокрема ЦСР 7 (доступна та чиста енергія) та ЦСР 16 (мир, справедливість та сильні інститути) [2].

Проблема захисту прав дитини в контексті енергетичної безпеки набуває особливої значущості з огляду на прийняття Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 28 липня 2022 року, якою визнано право на чисте, здорове та стале довкілля як універсальне право людини [3]. Ця резолюція створює нову парадигму для розуміння взаємозв'язку між екологічними правами, енергетичною політикою та правами вразливих груп населення, включаючи дітей.

В Україні правове регулювання захисту прав дитини здійснюється на основі Конституції України, Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року [4] та низки інших нормативно-правових актів. Водночас питання інтеграції стандартів захисту прав дитини в енергетичну політику залишається недостатньо врегульованим. Закон України «Про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 року [5] та Закон України «Про ринок природного газу» від 9 квітня 2015 року [6] передбачають механізми захисту вразливих споживачів, однак не містять спеціальних положень щодо захисту прав дітей як окремої категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростаючий інтерес науковців до проблематики взаємозв'язку між правами людини та енергетичною безпекою. У міжнародній доктрині значний внесок у дослідження енергетичної бідності як правової категорії зробили С. Бузаровські та С. Петрова, які обґрунтували концепцію «енергетичної вразливості» та її вплив на соціальні права [7]. А. Голдтау та Дж. Вітте дослідили міжнародно-правові аспекти енергетичного управління та його зв'язок із правами людини [8]. К. Боссельман проаналізував взаємозв'язок між принципом сталого розвитку та правами майбутніх поколінь, включаючи дітей [9]. Питанню міжнародно-правового регулювання забезпечення енергетичної та ядерної безпеки України в умовах війни було присвячено працю Л. Стрельбицької та М. Стрельбицького [10]. Право на безпеку, як фундаментальне право людини, аналізувала професорка В. Вовк [11]. Права людини у контексті сталого розвитку розглядала І. Братко [12]. Деякі правові засади розуміння енергетичної безпеки розглядала професорка О. Рябченко [13].

У контексті прав дитини дослідження проводились багатьма науковцями. Важливе значення мають дослідження Дж. Ван Бюрен, яка здійснила системний аналіз міжнародного права прав дитини та обґрунтувала концепцію найкращих інтересів дитини як керівного принципу [14]. Дж. Тобін у коментарі до Конвенції ООН про права дитини детально проаналізував зобов'язання держав щодо забезпечення права дитини на належний рівень життя [15]. Серед українських дослідників відзначимо працю І. Пилипишиної «Забезпечення права дитини на безпеку в умовах воєнного стану» (2025) [16].

Водночас у вітчизняній та зарубіжній доктрині відсутні комплексні дослідження, присвячені взаємозв'язку між захистом прав дитини та енергетичною безпекою в контексті Цілей сталого розвитку ООН. Недостатньо дослідженими залишаються питання імплементації міжнародних стандартів захисту прав дитини в енергетичне законодавство України, а також правові механізми подолання енергетичної бідності серед вразливих верств, в тому числі дитячого населення.

Метою статті є аналіз міжнародно-правових стандартів захисту прав дитини у їх взаємозв'язку із забезпеченням енергетичної безпеки в контексті реалізації Цілей сталого розвитку ООН.

Результати дослідження. Міжнародно-правовий захист прав дитини ґрунтується на системі універсальних міжнародних та регіональних договорів, ядром якої є Конвенція ООН про права дитини 1989 року (далі – Конвенція ООН), яку ратифікувало більш держав світу [17]. Україна ратифікувала Конвенцію 27 лютого 1991 року та взяла на себе зобов'язання щодо забезпечення положень, передбачених цим міжнародним договором.

Стаття 3 Конвенції закріплює принцип найкращих інтересів дитини, який має пріоритетне значення при здійсненні будь-яких дій щодо дітей. Як зазначає Комітет ООН з прав дитини у Загальному коментарі № 14 (2013), цей принцип має складну природу і повинен враховуватись, як в публічній, так і приватній сферах [18]. У контексті енергетичної політики принцип найкращих інтересів дитини вимагає від держав враховувати вплив енергетичних рішень на дитяче населення та вживати заходів для мінімізації негативних наслідків.

Стаття 27 вищезазначеної Конвенції ООН визнає право кожної дитини на належний рівень життя, необхідний для її фізичного, розумового, духовного, соціального та морального розвитку [17]. Пункт 3 цієї статті зобов'язує держави-учасниці вживати необхідних заходів для надання допомоги батькам та іншим особам, відповідальним за дитину, у забезпеченні цього права, зокрема щодо харчування, одягу та житла. Комітет ООН з прав дитини у Загальному коментарі № 21 (2017) про дітей у вуличних ситуаціях підкреслив, що доступ до базових послуг, включаючи енергопостачання, є невід'ємним елементом права на належний рівень життя [19].

Відповідно до положень статті 24 Конвенції ООН, дитині гарантується право на найдосяжальший рівень послуг стосовно лікування здоров'я. Комітет ООН з прав дитини у Загальному коментарі № 15 (2013) щодо права дитини на найвищий досяжний рівень здоров'я широко розтлумачив це право включивши до його змісту доступ до безпечного житла та сприятливого довкілля [20]. Енергетична бідність безпосередньо впливає на здоров'я дітей через неможливість належного опалення житла, приготування їжі та забезпечення гігієнічних умов.

Стаття 28 Конвенції [17] закріплює право дитини на освіту. В умовах енергетичної кризи це право знає значних обмежень: відключення електроенергії унеможливають проведення онлайн-навчання, а відсутність опалення в навчальних закладах – очного навчання.

На регіональному рівні захист прав дітей забезпечується Європейською конвенцією з прав людини 1950 року (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод) [21] та практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Хоча зазначена Конвенція не містить

спеціальних положень щодо прав дітей, ЄСПЛ послідовно застосовує принцип найкращих інтересів дитини при тлумаченні положень.

У справі *Neulinger and Shuruk v. Switzerland* (2010) Велика палата ЄСПЛ підкреслила, що найкращі інтереси дитини мають бути пріоритетними при розгляді справ, що стосуються дітей [22].

Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 року [23] містить низку положень, релевантних для захисту прав дітей у контексті енергетичної безпеки. Стаття 17 зазначеного міжнародного договору закріплює право дітей та молоді на соціальний, правовий та економічний захист. Положення пункту 30 Частини 1 зазначеної Хартії гарантує право на захист від бідності та соціального відчуження. Європейський комітет з соціальних прав у рішенні *European Roma Rights Centre (ERRC) v. Bulgaria* (2008) постановив, що відсутність доступу до базових послуг (включаючи електроенергію), становить порушення права на житло за статтею 31 Хартії [24].

Концепція енергетичної безпеки в міжнародному праві еволюціонувала від вузького розуміння як безперебійного постачання енергоносіїв до широкого підходу, що включає доступність, надійність, стійкість та екологічну прийнятність енергії [25].

Зв'язок між енергетичною безпекою та правами людини визнано на рівні ООН. Відтак, резолюція Ради ООН з прав людини A/HRC/RES/47/24 від 14 липня 2021 року підкреслює, що доступ до чистої та доступної енергії є необхідною умовою реалізації прав людини, включаючи право на життя, здоров'я та належний рівень життя [26].

В. Вовк зазначала, що на сьогодні характерним є вживання модифікованого поняття «безпеки», яке безпосередньо пов'язане з «безпекою людини», що означає переорієнтацію з фокусування на проблемах держави на увагу до окремої людини [11, с. 30]. О. Рябченко вказує на те, що людство повинно усвідомити, що глобальна енергетична безпека – це не просто питання наявності енергії, а й те, яким чином воно вирішує питання енергоефективності та споживання, що набуває критичної ваги [13, с. 85]. Невід'ємною частиною цього комплексу є ядерна безпека, оскільки сучасні воєнні виклики вимагають негайного перегляду міжнародних стандартів для запобігання ядерному тероризму та створення спеціальних механізмів ООН для захисту людства від глобальної катастрофи [27].

У 2015 році ООН був ухвалений «Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», затверджений Резолюцією ГА ООН № 70/1» [28, 29]. Було визначено Цілі сталого розвитку (Sustainable Development Goals) (надалі – ЦСР) для забезпечення подолання бідності, забезпечення належного рівня екологічної безпеки та досягнення загального добробуту та миру до 2030 року. Було сформульовано 17 ЦСР, які охоплюють майже всі сфери суспільного життя та шляхи до досягнення поставлених цілей.

Серед яких виокремимо Ціль 7 – забезпечення загального доступу до недорогих, надійних, сталих та сучасних джерел енергії для всіх [29]. Цей напрямок відноситься до всіх людей та окремо не виділяє права дитини. Ціль 3 визначає забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку. Крім загальних цілей, напрямки, відображені в Цілі 3 також розкриваються через забезпечення відповідних прав дитини. А саме, до 2030 року вбачається необхідним зниження показника смертності при пологах до менше, ніж 70 випадків на 100 тис. народжених живими. Також важливим «Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» вбачає зменшення неонатальної смертності до не більше як 12 випадків на 1 тис. народжених живими, а смертність дітей віком до 5 років – не більше, ніж 25 випадків на 1 тисяч народжених живими [29].

Ціль сталого розвитку 7 (ЦСР 7) передбачає забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких та сучасних джерел енергії для всіх до 2030 року. Моніторинг виконання цілей базується на певних показниках. Показники ЦСР 7 включають: частку населення з доступом до електроенергії (показник 7.1.1); частку населення, що використовує чисте паливо та технології для приготування їжі (показник 7.1.2); частку відновлюваної енергії у загальному споживанні (показник 7.2.1) [30]. У сфері забезпечення сталої енергетики спостерігається суттєвий прогрес. Відповідно до звіту ООН, якщо у 2015 році без доступу до електроенергії залишалися 958 млн. людей, то у 2022 році цей показник скоротився до 685 млн. Також за цей період зменшилася кількість людей, які не мають доступу до чистих видів палива для приготування їжі з 2,8 млрд до 2,1 млрд. [31] Вочевидь, що з них значна частина – діти. Взаємозв'язок між ЦСР 7 та правами дитини реалізується через кілька механізмів.

В Україні енергетична безпека набула особливої актуальності в умовах військової агресії. Систематичні атаки на енергетичну інфраструктуру призвели до критичного стану енергосистеми.

За даними Міжнародного енергетичного агентства протягом 2022–2023 років близько половини генеруючих потужностей України було або окуповано російськими військами, або знищено чи пошкоджено, а приблизно половина великих мережевих підстанцій зазнала пошкоджень [32]. Це безпосередньо вплинуло на права дітей:

Правове регулювання енергетичної безпеки в Україні здійснюється на основі Енергетичної стратегії України на період до 2050 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 373-р [33]. Стратегія визначає пріоритети розвитку енергетичного сектору, однак не містить спеціальних положень щодо захисту прав дітей. Це є прогалиною, яка потребує усунення шляхом інтеграції «дитячо-центричного» підходу в енергетичну політику.

Водночас сучасні виклики у сфері енергетики виходять за межі виключно технічних або економічних питань та дедалі більше пов'язані із забезпеченням соціальних прав населення. Особливого значення набуває проблема доступності енергетичних ресурсів для вразливих категорій, зокрема дітей, оскільки нестача базових енергетичних послуг безпосередньо впливає на умови проживання, здоров'я та можливості розвитку дитини. У цьому контексті в європейському правовому та науковому дискурсі активно розвивається концепція енергетичної бідності.

Концепція енергетичної бідності набула значного поширення в науковій літературі та нормативних документах ЄС. Директива ЄС 2019/944 про спільні правила внутрішнього ринку електроенергії визнає енергетичну бідність серйозною проблемою та зобов'язує держави-члени вживати заходів для її подолання [34]. В зазначеній директиві використовується термін «вразливі клієнти». При визначенні вразливих споживачів держави мають враховувати склад домогосподарства, зокрема наявність дітей, для яких енергетична бідність є критичним ризиком. Положення зазначеної Директиви підкреслюють, що стабільний доступ до енергії є необхідною умовою для забезпечення належного здоров'я, освіти та гармонійного розвитку дитини». Також важливо зазначити, що положення Директиви покладають на держави обов'язок захищати сім'ї з дітьми від відключень електроенергії у критичні періоди, визнаючи їх особливою вразливістю. Такий підхід гарантує, що діти не залишаться без тепла та світла навіть у разі фінансової неспроможності батьків оплатити рахунки».

Практика Європейського суду з прав людини містить важливі прецеденти щодо захисту прав у контексті екологічної та енергетичної безпеки. У справі *Онерилдиз проти Туреччини* (2004) ЄСПЛ постановив, що держава несе зобов'язання захищати життя громадян від екологічних ризиків, включаючи небезпеки, пов'язані з енергетичною інфраструктурою [35]. Це рішення закріпило принцип, згідно з яким держава несе відповідальність за техногенні чи екологічні катастрофи, якщо вона знала про ризики, але не вжила заходів для їх мінімізації. Держави зобов'язані впроваджувати суворі правила безпеки для небезпечних видів діяльності та забезпечувати право громадян на інформацію про такі ризики [35].

У справі «Об'єднання «Літні жінки на захист клімату» та інші проти Швейцарії» (2024) Велика палата ЄСПЛ вперше встановила порушення статті 8 ЄКПЛ у зв'язку з недостатніми заходами держави щодо протидії кліматичним змінам [36]. Суд підкреслив, що держави мають зобов'язання вживати ефективних заходів для захисту осіб від серйозних негативних наслідків кліматичних змін для їхнього життя, здоров'я, благополуччя та якості життя. Це рішення має важливе значення для розуміння зв'язку між енергетичною політикою, кліматичними зобов'язаннями та правами людини.

Комітет ООН з прав дитини у своїй практиці також звертається до питань екологічних прав. У Загальному коментарі № 26 (2023) про права дитини та доквілля з особливим акцентом на зміну клімату Комітет підкреслив, що діти є особливо вразливими до наслідків зміни клімату та енергетичної бідності, і держави повинні вживати спеціальних заходів для їх захисту [37]. Зокрема, визначено, що право на найкращі інтереси дитини вимагає від держав враховувати вплив енергетичних та кліматичних рішень на дітей [37]. Комітет закликає держави інтегрувати права дитини в національні стратегії досягнення ЦСР та забезпечити участь дітей у процесах прийняття рішень щодо екологічної та кліматичної політики.

В українському законодавстві зв'язок між енергетичними цілями та правами дитини не отримав достатнього відображення в національних документах стратегічного планування. Енергетична стратегія України до 2050 [33] року зосереджується переважно на технічних та економічних аспектах енергетичного переходу, не приділяючи належної уваги соціальним правам та захисту вразливих груп.

Також важливо усвідомлювати, що доступ до енергетичних ресурсів забезпечує функціонування медичних та освітніх установ, а також належні умови проживання та навчання. Саме ці

напрями створюють безпечне базове середовище, у якому дитина може розвиватися, навчатися та підтримувати здоров'я на належному рівні.

Право дитини на здоров'я неможливо реалізувати без енергопостачання, оскільки сучасна система охорони здоров'я залежить від електроенергії для роботи лікарень – будівель, медичного обладнання та відповідних процесів, наприклад, зберігання ліків. Відсутність енергії робить надзвичайно складним функціонування системи охорони здоров'я, в тому числі реанімацій. Дотримання санітарних та гігієнічних вимог, які безпосередньо є складовими здоров'я дитини, також потребують енергетичних ресурсів.

Право на належний рівень життя включає житло, харчування та певні побутові умови. Дотримання цього рівня також забезпечується сферою енергетики. Наступний аспект виявився надзвичайно важливим для України. Під час повномасштабного вторгнення саме проблема відсутності електроенергії впливає на доступність дитини до освіти та інформації. Доступність соціальної інфраструктури також залежить від енергопостачання. Таким чином, можна побачити, що сфера енергетики забезпечує задоволення базових ресурсів реалізації різноманітних прав дитини. Хоча право на енергію прямо не закріплене, воно впливає з інших базових прав дитини.

У сучасному світі забезпечення прав дитини набуває особливого значення в умовах глобальних викликів, серед яких важливе місце займає енергетична безпека. Від стабільного доступу до енергоресурсів залежить реалізація базових прав дитини, зокрема права на життя, здоров'я, освіту та належний рівень життя, що закріплені у Конвенції ООН про права дитини. Енергетична безпека виступає базовою умовою функціонування соціальної інфраструктури, зокрема закладів освіти та охорони здоров'я, що, в свою чергу, безпосередньо впливає на добробут дітей. У цьому контексті особливу роль відіграють Цілі сталого розвитку, ухвалені ООН, які визначають орієнтири. Зокрема, Ціль 7 ЦСР, що передбачає забезпечення доступної та чистої енергії, тісно пов'язана з досягненням інших цілей, спрямованих на захист прав дитини.

Комплексний підхід до реалізації цих цілей сприяє створенню безпечного та сприятливого середовища для розвитку дітей. Таким чином, правовий взаємозв'язок між правами дитини, енергетичною безпекою та сталим розвитком є важливим напрямом сучасної міжнародної політики.

Цілі сталого розвитку сприяють практичному втіленню положень, закріплених у Конвенції ООН про права дитини, які гарантують кожній дитині право на життя, розвиток, освіту та охорону здоров'я. Таким чином, досягнення цілей, зазначених у ЦСР є не лише глобальним пріоритетом, але і конкретним механізмом забезпечення прав дитини, як на міжнародному, так і на місцевому рівнях.

Висновки. На основі проведеного аналізу можна сформулювати певні висновки.

Міжнародно-правові стандарти захисту прав дитини встановлюють комплекс зобов'язань держав, релевантних для енергетичної політики. Конвенція ООН про права дитини, зокрема положення статей 3, 24, 27 та 28 та інших, вимагає від держав забезпечення права дитини на належний рівень життя, здоров'я та освіти, що неможливе без доступу до надійних енергетичних послуг. Принцип найкращих інтересів дитини має застосовуватися при прийнятті рішень у сфері енергетичної політики.

Енергетична безпека є важливою складовою реалізації прав дитини. ЦСР 7 (доступна та чиста енергія) тісно пов'язані з цілями щодо здоров'я, освіти та подолання бідності. В умовах військової агресії проти України енергетична криза безпосередньо впливає на права мільйонів дітей, обмежуючи їхній доступ до освіти, медичної допомоги та належних житлових умов. Енергетична бідність є формою порушення прав дитини, яка потребує спеціального правового регулювання.

Законодавство України потребує суттєвого вдосконалення в частині захисту прав дітей у сфері енергетики. Запровадження законодавчого механізму захисту сімей з дітьми на ринках енергоресурсів є необхідним кроком для забезпечення національної стійкості та виконання міжнародних зобов'язань України. Вбачається доцільним внести зміни до Закону України «Про ринок електричної енергії» та Закону України «Про ринок природного газу» та визначити «сім'ї з дітьми» як окрему категорію вразливих споживачів з посиленням захистом.

Практика ЄСПЛ та Комітету ООН з прав дитини демонструє зростаюче визнання зв'язку між екологічними правами, енергетичною політикою та правами дитини. «Об'єднання «Літні жінки на захист клімату» та інші проти Швейцарії» (2024) та Загальний коментар № 26 Комітету з прав дитини створюють новий погляд на відповідальність держав за забезпечення прав дітей у контексті енергетичного переходу та кліматичних змін.

Враховуючи положення коментарів Комітету ООН з прав дитини, особливо Загальний коментар № 26 (2023) про права дитини та доквілля з особливим акцентом на зміну клімату, важливо врахувати це в українському законодавстві, наприклад, внести зміни до Закону України «Про охорону дитинства», закріпивши доступ до енергії як фундаментальну складову права дитини на гідні умови проживання.

Інтеграція прав дитини в енергетичну політику України має здійснюватися в контексті зобов'язань щодо досягнення Цілей сталого розвитку та європейської інтеграції. Гармонізація законодавства з *acquis* ЄС, зокрема Директивою 2019/944, має включати імплементацію стандартів захисту вразливих споживачів з урахуванням принципу найкращих інтересів дитини.

Список використаних джерел:

1. UNICEF (2025) Ukraine Humanitarian Situation Report No. 58 Retrieved from: https://www.unicef.org/ukraine/media/56116/file/UNICEF%20Ukraine%20Humanitarian%20Situation%20Report_58.pdf.pdf.
2. United Nations Development Programme. (2015) Цілі сталого розвитку. UNDP: official web site. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku?utm_source.
3. Resolution adopted by the General Assembly on 28 July 2022. The human right to a clean, healthy and sustainable environment : A/RES/76/300. UN General Assembly. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3983329>.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
5. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 р. № 2019-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>.
6. Про ринок природного газу: Закон України від 9 квітня 2015 р. № 329-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>.
7. Bouzarovski S., Petrova S. (2015) A global perspective on domestic energy deprivation: Overcoming the energy poverty–fuel poverty binary. *Energy Research & Social Science*. 2015. Vol. 10. P. 31–40. DOI: 10.1016/j.erss.2015.06.007.
8. Goldthau A., Witte J. M. Global Energy Governance: The New Rules of the Game. Washington, D.C. : Brookings Institution Press, 2010. 384 p. https://www.researchgate.net/publication/280609135_Global_Energy_Governance_The_New_Rules_of_the_Game.
9. Bosselmann K. (2016) *The Principle of Sustainability: Transforming Law and Governance*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. 252 p.
10. Стрельбицька Л., Стрельбицький М. (2023) Міжнародно-правове регулювання забезпечення енергетичної та ядерної безпеки України в умовах війни було присвячено працю. *Інформація і право*. 2023. 1(44). 177-189. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287782](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287782).
11. Вовк В.М. (2024) Право на безпеку як фундаментальне право людини. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* 2024. 1. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.3>.
12. Братко І. (2017) Права людини у контексті сталого розвитку. *Європейські та міжнародні підходи до захисту прав людини: матер. регіональної наук.-практ. конф.*, 2017. Київський університет ім. Бориса Грінченка. С. 89-94.
13. Рябченко О. Деякі правові засади розуміння енергетичної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія право*. 2025. Вип. 89. Ч.3. С. 82-86. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.11>.
14. Van Bueren G. *The International Law on the Rights of the Child*. The Hague : Martinus Nijhoff Publishers, 1998. 435 p.
15. Tobin, John (ed.), *The UN Convention on the Rights of the Child: A Commentary*, Oxford Commentaries on International Law (2019; online edn, Oxford Law Pro), <https://doi.org/10.1093/law/9780198262657.001.0001>.
16. Пилипишина І. (2025) Забезпечення права дитини на безпеку в умовах воєнного стану. Дисерт.081 «Право». Вінниця. 207 с.
17. Конвенція про права дитини (1989) : Міжнародний документ від 20 листопада 1989 року. Рафікована Постановою Верховної Ради від 27 лютого 1991 року № 789-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.10-8.
18. Організація Об'єднаних Націй (2013) Загальний коментар № 14 (2013) щодо права дитини на приділення першочергової уваги найкращим інтересам дитини (пункт 1 статті 3).

Неофіційний переклад українською мовою. URL: <https://www.refworld.org/sites/default/files/attachments/64e4da0e4.pdf>.

19. Committee on the Rights of the Child. General comment No. 21 (2017) on children in street situations. CRC/C/GC/21. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-21-2017-children-street>.

20. Committee on the Rights of the Child. General comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health. CRC/C/GC/15. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/crccgc15-general-comment-no-15-right-child-highest>.

21. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

22. Case of Neulinger and Shuruk v. Switzerland (Application No. 41615/07) 6 July 2010 European Court of Human Rights. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99817>.

23. Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.

24. European Committee of Social Rights. Decision on the merits: European Roma Rights Centre (ERRC) v. Bulgaria, Complaint No. 31/2005, Decision on the merits of 18 October 2006. URL: <https://hudoc.esc.coe.int/eng/?i=cc-31-2005-dmerits-en>.

25. Cherp A., Jewell J. The concept of energy security: Beyond the four As. *Energy Policy*. 2014. Vol. 75. P. 415–421. DOI: 10.1016/j.enpol.2014.09.005.

26. United Nations General Assembly (2022). Human Rights Council. Human rights and climate change. Resolution A/HRC/RES/47/24 of 14 July 2021 URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/47/24>.

27. Duliba, Y. (2023). Nuclear safety: a global challenge in the context of the war in Ukraine. *Journal of Energy & Natural Resources Law*, 41(3), 321–333. <https://doi.org/10.1080/02646811.2022.2145018>.

28. United Nations (2015) Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations: official web site. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

29. United Nations Development Programme. (2015) Цілі сталого розвитку. UNDP: official web site. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku?utm_source.

30. United Nations. SDG Indicators: Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/71/313. URL: https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global-Indicator-Framework-after-2024-refinement-English.pdf?utm_source.

31. United Nations. The Sustainable Development Goals Report 2024. New York : United Nations, 2024. 49 p. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2024/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2024.pdf>.

32. The international Energy Agency. Ukraine`s energy system under attack/ <https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter/ukraines-energy-system-under-attack>.

33. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text>.

34. Directive (EU) 2019/944 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on common rules for the internal market for electricity and amending Directive 2012/27/EU (recast) (Text with EEA relevance.) <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj/eng>.

35. Case of Öneriyıldız v. Turkey (Application No. 48939/99) : Judgment of 30 November 2004 [GC]. European Court of Human Rights. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61194>.

36. Case of Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland (Application No. 53600/20) : Judgment of 9 April 2024 [GC]. European Court of Human Rights. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-233206>.

37. Committee on the Rights of the Child (2023) General comment No. 26 (2023) on children`s rights and the environment with a special focus on climate change : CRC/C/GC/26. Committee on the Rights of the Child. UN, 2023. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/crccgc26-general-comment-no-26-2023-childrens-rights>.

Дата першого надходження статті до видання: 05.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026